

Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως (Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.)

/ [Πεμπτούσία](#)

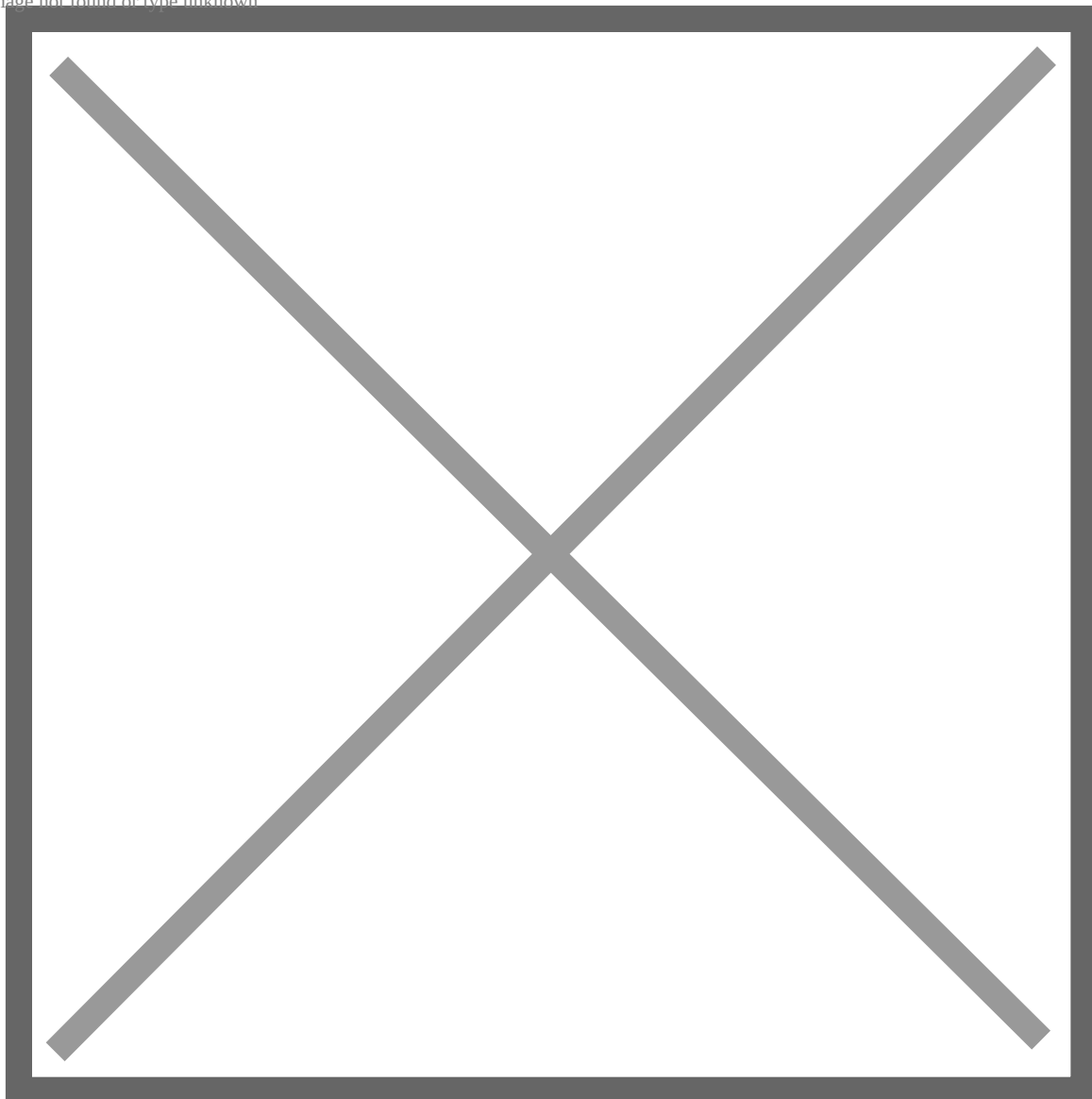

Στο μέσο της περιόδου της Μ. Τεσσαροκοστής έχουμε την Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως. Το Συναξάρι της ημέρας αυτής αρχίζει ως εξής: «Επειδή διά της τεσσαρακονθήμερου Νηστείας τρόπον τινά και ημείς σταυρούμεθα, νεκρούμενοι από των παθών... προτίθεται ο τίμιος και ζωοποιός Σταυρός, ωσανεί αναψύχων και υποστηρίζων ημάς».

Ο Σταυρός του Χριστού, που προσκυνούμε την Κυριακή αυτή, δεν βρίσκεται μόνο στο μέσο της Μ. Τεσσαροκοστής, αλλά διατρέχει και ολόκληρη την περιόδό της· διατρέχει και ολόκληρη την περίοδο της ιστορίας της οικονομίας του Θεού για την σωτηρία των ανθρώπων. Ο σταυρός του Χριστού, λέει ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς που γιορτάσαμε την προηγούμενη Κυριακή, «προαναγγέλλονταν και προτυπώνονταν εκ γενεών αρχαίων, και κανείς ποτέ δεν συμφιλιώθηκε με τον Θεό

χωρίς την δύναμη του σταυρού» [1] .

Image not found or type unknown

Ο σταυρός του Χριστού, η ακριβέστερα το μυστήριο του σταυρού, αποτελεί μονόδρομο για την σωτηρία και την ανακαίνιση του ανθρώπου. Το μυστήριο αυτό, που κορυφώθηκε με την σταύρωση του Χριστού, προδηλώθηκε και προτυπώθηκε ήδη στην Παλαιά Διαθήκη. Ακολουθώντας αναφερόμενος ο άγιος Γρηγόριος στον Άβελ, τον Σηθ, τον Ενώχ και σε όλους ως τον Νώε, που ευαρέστησαν τον Θεό, παρουσιάζει αναλυτικότερα τον Αβραάμ, τον Ισαάκ, τον Ιακώβ, τον Ιωσήφ και τον Μωυσή, που δοκιμάστηκαν σκληρά στην ζωή τους η και προτύπωσαν τον σταυρικό θάνατο του Χριστού.

Η κατάλυση της αμαρτίας δεν πραγματοποιήθηκε μόνο με τον σταυρό του Χριστού αλλά πρωτίστως στον σταυρό του Χριστού. Η «διά του σταυρού» κατάλυση της αμαρτίας πραγματοποιήθηκε «εν τω σταυρώ» του Χριστού. Ο «τόπος» του σταυρού, η το «σημείο» του σταυρού, συνάπτει τον χρόνο με την αιωνιότητα· την

ανθρώπινη αθλιότητα με την θεία μεγαλειότητα. Αυτό δημιουργεί και τον σταυρικό χαρακτήρα του μυστηρίου της χριστιανικής ζωής.

Η κατεξοχήν «ώρα» του Χριστού, η «ώρα» της φανερώσεως του ως Λυτρωτού και Σωτήρος του κόσμου, είναι η ώρα του σταυρικού του θανάτου [2] . Ο Χριστός εισήλθε στην όντως ζωή με τον ίδιο τον θάνατό του, οπότε φανερώθηκε και η δόξα του. Η αποκορύφωση της κενώσεως του Χριστού («Θεέ μου Θεέ μου, ινατί με εγκατέλιπες;») [3] ήταν και η είσοδός του στην δόξα του Πατρός («Πάτερ, εις χείρας σου παρατίθεται το πνεύμά μου») [4].

Η δωρεά της Αναστάσεως και της ακατάλυτης ζωής δόθηκε στον άνθρωπο με τον θάνατο και την κάθοδο του Χριστού στον άδη. Έτσι ανέστησε «παγγενή τον Αδάμ». Γί αυτό στην εικόνα της καθόδου του Χριστού στον άδη, που είναι για την Ορθόδοξη Εκκλησία η εικόνα της Αναστάσεως, δεν αναγράφεται «Η Ανάστασις του Χριστού», αλλά απλώς «Η Ανάστασις». Αυτό που πραγματοποιήθηκε στο πρόσωπο του Χριστού πιστώνεται σε όλον τον κόσμο. Γί αυτό όμως και πρέπει να επαναλαμβάνεται, ως ένα τουλάχιστον βαθμό, σε κάθε Χριστιανό που ζει μέσα στον κόσμο ως μέλος του σώματός του.

Σε τελική ανάλυση ο Χριστιανός καλείται, αλλά και ταυτόχρονα αξιώνεται όχι μόνο να περάσει από τον σταυρό για να ζήσει την ανάσταση, αλλά και να ζήσει στον σταυρό την ανάσταση. Η δόξα του βρίσκεται στην πλήρη κένωσή του, που κάνει δυνατή και την φανέρωση της δόξας του Θεού. Ο Χριστός δοξάστηκε στον σταυρό, όπου και τελείωσε το έργο του [5]. Με τον σταυρό ανέστησε τον άνθρωπο· εκεί τον ελευθέρωσε κατακρίνοντας «την αμαρτίαν εν τη σαρκί» [6].

Ο διάβολος δεν καταργήθηκε μετά τον θάνατο του Χριστού, αλλά με τον θάνατό του. Ο Χριστός δεν νίκησε τον θάνατο μετά τον θάνατό του, αλλά με τον ίδιο τον θάνατό του· «θανάτω θάνατον πατήσας». Και δικαίωσε τον άνθρωπο ενώπιον του Θεού, όταν εγκαταλείφθηκε από τον Θεό και πέθανε ως άνθρωπος, ως αδικοθανατωμένος άνθρωπος. Έτσι ο τάφος του Χριστού έγινε πηγή της αναστάσεώς μας.

1. Γρηγορίου Παλαμά, Ομιλία 11,1, Γρηγορίου του Παλαμά, Συγγράμματα, εκδ. Β. Ψευτογκά, Θεσσαλονίκη 2015, σ. 132.

2. Βλ. Ματθ.26,45. Μάρκ. 14,41.

3. Ματθ. 27, 46.

4. Λουκ. 23, 46.

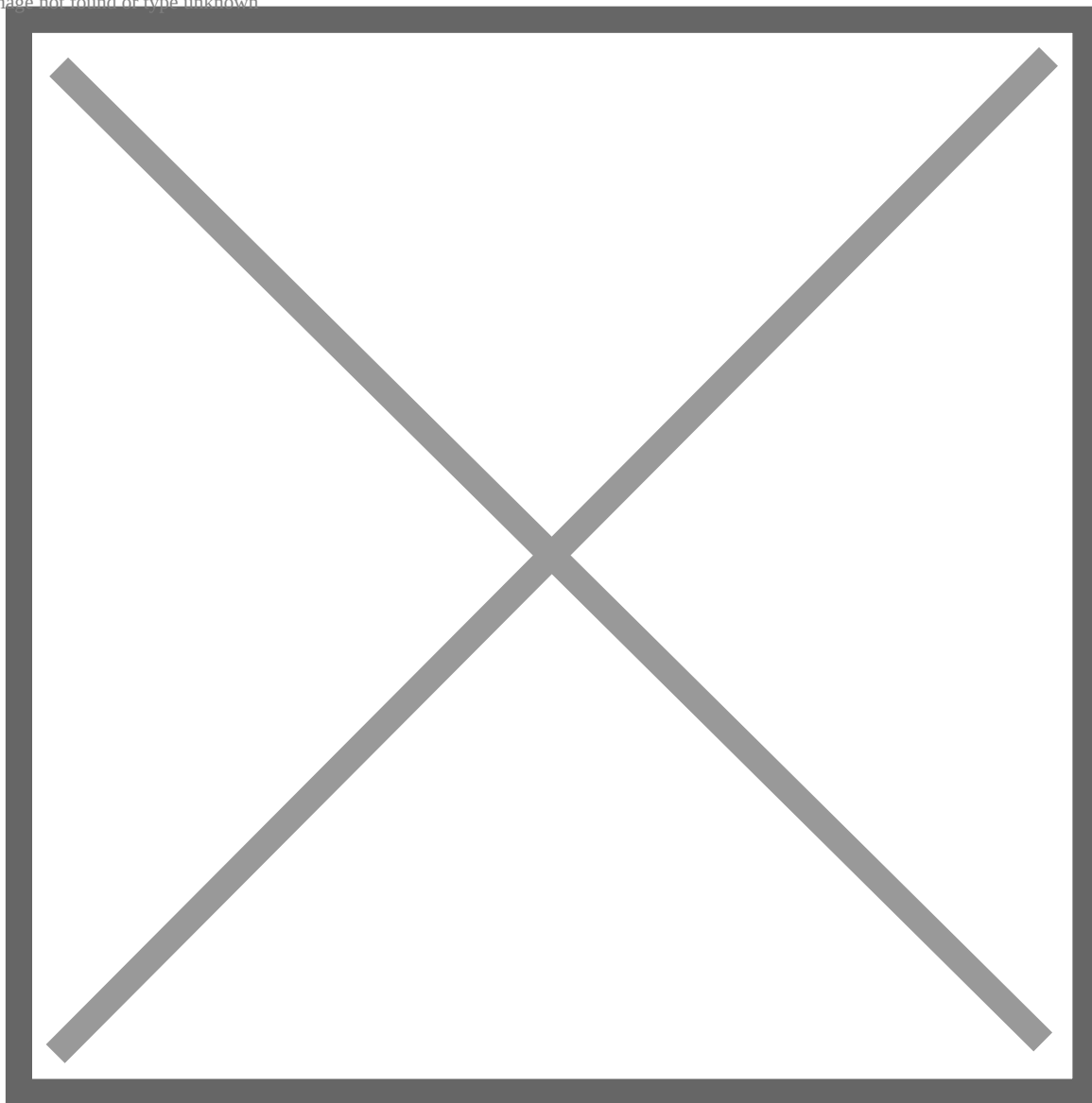
5. Βλ. Ιω. 19,30. Πρβλ. και 13,31.

6. Βλ. Ρωμ. 8,3.

[page_end]

Ο πόνος, η φθορά και ο θάνατος δεν είναι πλέον μόνο «οψώνια της αμαρτίας» [7], γιατί στο πρόσωπο του Χριστού που προσέλαβε την θνητή και παθητή ανθρώπινη φύση μεταλλάχθηκαν σε «τόπους» της θείας παρουσίας και όργανα μετοχής χάριτος. Όπως στο πρόσωπο του Χριστού, έτσι και στο πρόσωπο κάθε πιστού, ο πόνος μπορεί να γίνει αφορμή χαράς και φανερώσεως αληθινής αγάπης, η φθορά τόπος τελειώσεως και μέσο αφθαρσίας. Αλλά και ο θάνατος, ο έσχατος αυτός εχθρός του ανθρώπου, γίνεται είσοδος στην ζωή και απαρχή αιώνιας ευτυχίας.

Ο άνθρωπος που δεν ταλαιπωρήθηκε στην ζωή καταστρέφεται. Όποιος δεν έζησε την θλίψη, δεν καταλαβαίνει την χαρά. Ο Θεός, λέει ο όσιος Δωρόθεος, είδε ότι ο άνθρωπος είναι τόσο ανόητος, ώστε δεν ξέρει να χαίρεται. Γι' αυτό τον έδιωξε από τον Παράδεισο και τον άφησε στην βασανιστική φιλαυτία και τα θελήματά του. Με τον τρόπο αυτόν ο άνθρωπος συντρίβεται, μαθαίνει τι σημαίνει να μη συμμορφώνεται με το θέλημα του Θεού, και με την ανησυχία της παρακοής διδάσκεται την ανάπαυση της υπακοής. Έτσι η ίδια η αποστασία του ανθρώπου γίνεται ο δάσκαλός του· όπως είπε ο Προφήτης, «παιδεύσει σε η αποστασία σου» [8]. Και οι καρποί αυτής της αποστασίας, ο πόνος, η φθορά και ο θάνατος, γίνονται όργανα και φροντιστήρια της «παιδείας του Κυρίου».

Οι καρποί λοιπόν της αποστασίας του ανθρώπου δεν προσφέρονται μόνο ως μέσα, με τα οποία καταπολεμείται το κακό ή η αμαρτία που τους παρήγαγε, αλλά και ως «τόποι» μέσα στους οποίους καταπολεμούνται και αφανίζονται. Ο θάνατος του Χριστού γίνεται «πρόξενος» αθανασίας. Από τον τάφο του Χριστού ανέτειλε η αληθινή ζωή του ανθρώπου. Εξάλλου η φθορά, που αλλοιώνει και καταστρέφει τον άνθρωπο, γίνεται μέσο ανορθώσεως και τελειώσεώς του. Χωρίς την τρεπτότητα δεν θα ήταν δυνατή η προκοπή και τελείωση. Το «φθαρτόν» του ανθρώπου μεταβάλλεται σε «πτερόν προς την επί τα μείζω πτήσιν» [9].

Το πλήγμα, που δημιουργεί ο πόνος, δεν αποτελεί μόνο άλγημα, αλλά και εφελτήριο για πνευματικό άθλημα. Αυτό ανοίγει θεμέλιο για αναφαίρετη χαρά. Και το μέγεθος της χαράς είναι ανάλογο προς το μέγεθος της οδύνης· «κατά το πλήθος των οδυνών μου αι παρακλήσεις σου εύφραναν την καρδίαν μου» [10]. Η αληθινή χαρά δεν έρχεται απλώς μετά την θλίψη, αλλά σφυρηλατείται μέσα στην

θλίψη· «εν θλίψει επλάτυνάς με» [11]. Ο σταυρός του Χριστού συντρίβει την «πλάνη του διαβόλου».

Αίροντας ο πιστός τον ελαφρό προσωπικό του σταυρό και ακολουθώντας τον Χριστό που ανήλθε στον Γολγοθά, γίνεται κοινωνός των δωρεών του ασήκωτου σταυρού του Δημιουργού του, αλλά και μέτοχος της αναστάσεως. Ο σταυρικός χαρακτήρας της ζωής των Χριστιανών όχι μόνο δεν αποτελεί σημείο εγκαταλείψεώς τους από τον Θεό, αλλά και δηλώνει την ιδιαίτερη αγάπη του απέναντί τους. Αν η κεφαλή του σώματος στο οποίο ανήκουν οι πιστοί βρέθηκε στον σταυρό, τι πιο φυσικό είναι να βρεθούν εκεί και τα μέλη του; Αυτό βέβαια φαίνεται βαρύ και δύσκολο, ιδιαίτερα στον σύγχρονο άνθρωπο, που καλλιέργησε έναν πολιτισμό των απολαύσεων και των ανέσεων. Παραταύτα ο σταυρικός πόνος δεν παύει και σήμερα να συνιστά τον συνδετικό κρίκο της αυθεντικής χριστιανικής ζωής με τον Χριστό.

Ο Απόστολος Παύλος συνδέει την ζωή του ως χριστιανού με δύο σταυρώσεις. Γράφει: «Εμοί κόσμος εσταύρωται καγώ τω κόσμω» [12]. Σε τι όμως συνίστανται οι δύο αυτές σταυρώσεις; Πως σταυρώνεται ο κόσμος για τον άνθρωπο, και πως ο άνθρωπος για τον κόσμο; Η απάντηση κατά την πατερική διδασκαλία και πράξη είναι σαφής. Ο κόσμος σταυρώνεται για τον άνθρωπο, όταν αυτός αποτάσσεται τον κόσμο. Σταύρωση δηλαδή του κόσμου είναι η αποδέσμευση του ανθρώπου από τον κόσμο. Και καρφιά της σταυρώσεως αυτής είναι η νηστεία, η προσευχή και η αγρυπνία. Υπάρχει όμως και η δεύτερη σταύρωση· η σταύρωση του ανθρώπου για τον κόσμο, που είναι δυσχερέστερη από την πρώτη. Ο άνθρωπος σταυρώνεται για τον κόσμο, όταν αγωνίζεται ενάντια στα πάθη, στις επιθυμίες και τα θελήματά του, ώστε να καταστεί τελικά απαθής. Τα καρφιά της σταυρώσεως αυτής είναι η ακτημοσύνη και η εξουδένωση. Αυτά εφαρμόζονται θεσμικά στον μοναχισμό.

7. Ρωμ. 6,23.

8. Βλ. Ιερ.2,19. Πρβλ. Δωροθέου Γάζης, Διδασκαλία 1,8, PG 88,1625B.

9. Γρηγορίου Νύσσης, Περί τελειότητος, PG 46,285C.

10. Ψαλμ. 93,19.

11. Ψαλμ. 4,1.

12. Γαλ. 6,14.

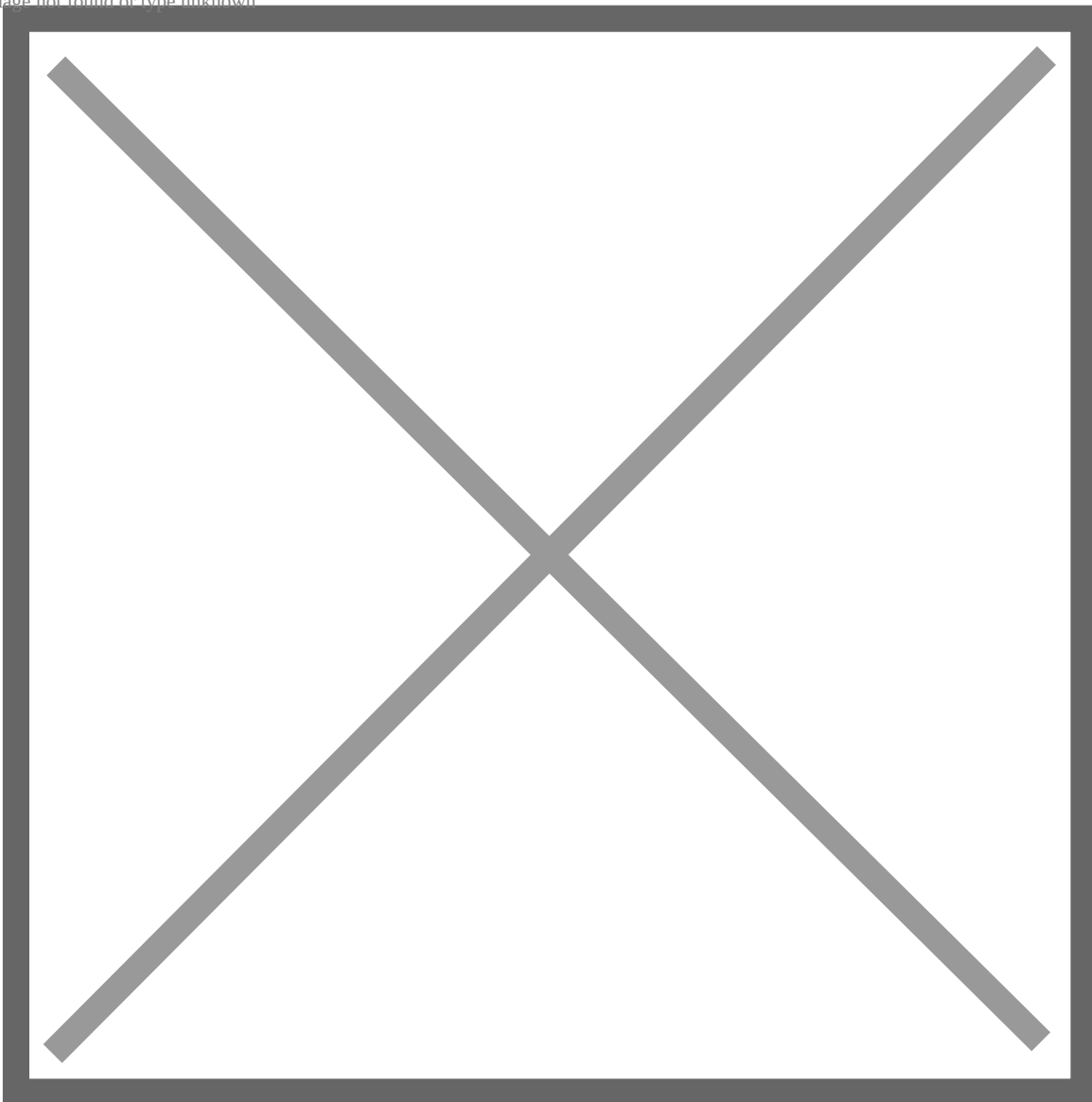
[page_end]

Η πρώτη σταύρωση είναι εξωτερική και στηρίζεται θεσμικά. Η δεύτερη σταύρωση είναι εσωτερική και βιώνεται χαρισματικά. Μπορεί κάποιος να σταυρωθεί σε θεσμικό επίπεδο, μπορεί να γίνει μοναχός, αλλά να εξακολουθεί εσωτερικά να παραμένει προσηλωμένος στον κόσμο, να παραμένει «αμόναχος». Στην περίπτωση

αυτήν η εξωτερική σταύρωση γίνεται άκαρπη. Αν δεν ακολουθήσει η εσωτερική σταύρωση με το βιωματικό της περιεχόμενο, ο άνθρωπος δεν ωφελείται καθόλου.

Το μυστήριο της χριστιανικής ζωής είναι κατά βάση μυστήριο μετάνοιας. Και η μετάνοια είναι σταυρός· είναι άνοδος του ανθρώπου στον προσωπικό του Γολγοθά. Είναι άρση του προσωπικού σταυρού, που είναι τελικά ο εμπαθής εαυτός του. Αυτή πραγματοποιείται με την προσπάθεια του ανθρώπου να περισυλλέξει τον νού του που διασπάται και προσκολλάται στα πράγματα και τα νοήματα του κόσμου, να ξαναβρεί τον εαυτό του και να επιστρέψει στον Θεό. Είναι η πάλη που υποδηλώνεται με το «ελθών εις εαυτόν» της παραβολής του ασώτου. Και η πάλη αυτή είναι έργο ζωής.

Image not found or type unknown

Με την μετάνοια αντιπαράσσεται ο πιστός στον παλαιό εαυτό του, που φρονεί τα του κόσμου και όχι τα του Θεού. Αν δεν νικήσει ο άνθρωπος τον κακό εαυτό του, δεν μπορεί να τηρήσει την εντολή του Χριστού και να αγαπήσει τον Θεό με

όλη την καρδιά του και τον συνάνθρωπό του σαν τον εαυτό του. Και αν δεν καθαρίσει το «ειδεχθές» προσώπείο του, δεν μπορεί να αποκτήσει καθαρή καρδιά που ατενίζει τον Θεό. Με την μετάνοια και την τήρηση των εντολών γίνεται ο πιστός καθαρό έσοπτρο, όπου αντανακλάται η δόξα του Θεού. Έτσι άλλωστε πραγματοποιείται και ο σκοπός της «καθ ομοίωσιν» Θεού δημιουργίας του ανθρώπου.

Στην ασκητική παράδοση το έργο αυτό μεθοδεύεται με την νήψη και τήρηση του νού. Με αυτές καταπολεμείται η διάσπαση του ανθρώπου και πραγματοποιείται η ενοποίησή του. Ο νούς ανακαλείται από την διάχυσή του στον εξωτερικό κόσμο και ανακτά την φυσιολογική ενότητά του με την καρδιά.

Η συγκέντρωση του νού στην καρδιά, που αποτελεί και την ασκητική σταύρωση, πραγματοποιείται με την απελευθέρωση από τα πονηρά πάθη και καθιστά τον άνθρωπο δεκτικό του θείου φωτισμού. Όσο ο νούς του ανθρώπου καλύπτεται από τα πάθη, λειτουργεί μεν ως γνωστικό όργανο, αλλά αδυνατεί να υψωθεί προς τον Θεό. Μοιάζει με φωτιά σκεπασμένη με αδιαφανές κάλυμμα, που μπορεί να ζεσταίνει, όχι όμως και να φωτίζει. Έτσι ο νούς, που είναι ταυτόχρονα και οφθαλμός της ψυχής, εμποδίζεται να βλέπει το φως του Θεού και λειτουργεί μόνο διανοητικά.

Στην ζωή της Εκκλησίας το μυστήριο του σταυρού βιώνεται στην θεία Λειτουργία με την τέλεση και Κοινωνία της θείας Ευχαριστίας. Εκεί πραγματοποιείται η «ανάμνησις πάντων των υπέρ ημών γεγεννημένων, του σταυρού, του τάφου, της τριημέρου αναστάσεως, της εις ουρανούς αναβάσεως, της εκ δεξιών καθέδρας, της δευτέρας και ενδόξου πάλιν παρουσίας» [13] . Όλοι οι πιστοί ωφελούνται, ανάλογα με την πνευματική τους κατάσταση. Το ίδιο μυστήριο, όπως λέει ο άγιος Νικόλαος Καβάσιλας, γίνεται φως για όσους έχουν καθαρθεί από τα πάθη, κάθαρση για όσους ακόμα καθαρίζονται, και ενίσχυση για όσους αγωνίζονται εναντίον των παθών και του πονηρού [14] . Αλλά και όλοι, όσοι μετέχουν στην θεία Λειτουργία, καλούνται μετά από αυτήν να «λειτουργήσουν» στην ζωή τους ως κοινωνοί του μυστηρίου του σταυρού, που αποτελεί και την οδό της αναστάσεως.

13. Λειτουργία Χρυσοστόμου, Ευχή Αναφοράς.

14. Βλ. Νικολάου Καβάσιλα, *Περί της εν Χριστώ ζωής* 4, PG 150,596A.